

Bröderna Ericsson och kanalbygget

(Hittat i ett tidningsurklipp från 1957)

För alla svenskar är namnen John och Nils Ericsson välbekanta. Alla vet, att John Ericsson var en stor uppfinnare, och att det var hans Monitor som genom sin seger över Merrimac avgjorde amerikanska inbördeskriget. De flesta vet kanske också, att John Ericssons broder Nils Ericson spelade en stor roll, när de första svenska statsbanorna byggdes. Sannolikt vet de allra flesta, att de båda bröderna en gång i tiden var anställda som elever, vid bygget av Göta kanal, men om deras arbete där är vi nog i allmänhet ganska illa underrättade. Många läste under sin skoltid om den unge Johan Ericsson, som var så liten, att han måste stå på en pall för att räkna upp till avvägningsinstrumentet. Men där tar det i allmänhet slut med vår kunskap om brödernas arbete vid Göta kanal.

Kontakt med kanalbygget

I viss mån var det slumpen som gjorde, att bröderna Johan och Nils Ericsson blev elever vid kanalbygget. Hur deras öden hade gestaltat sig, om de aldrig hade börjat sin bana under Baltzar von Platens ledning, det är omöjligt att veta, men man kan tryggt anta, att framtiden ha tett sig mycket annorlunda utan den goda undervisning som de fick vid kanalarbetet.

De berömda brödernas fader Olof Ericsson var först bokhållare vid Långbanshyttans bruk i Värmland. Han gifte sig med dottern till brukets gruvfogde och blev själv svärfaderns efterträdare som gruvfogde och disponent vid bruket. Men malmen tröt, och de försök som gjordes att spränga sig ned till nya dig heter misslyckades. Olof Ericsson blev skuldsatt och tog 1803 avsked. 1802 föddes Nils och 1803 Johan Ericsson. Fadern tog arbete som bergsprängare och förman för ett gruvarbetarlag, blev några år senare inspektor vid Gustafsgruvorna, men finska kriget försämrade möjligheterna, och Olof Ericsson blev arbetslös. När kanalarbetet började i Västergötland, sökte han sig dit och blev antagen som bergsprängare. Familjen flyttade till Forsvik, och där åtog sig fru Sophia Ericsson mathållningen för tjänstemän och officerare vid kanalbygget. Därigenom kom bröderna Nils och John i kontakt med sina framtida läromästare.

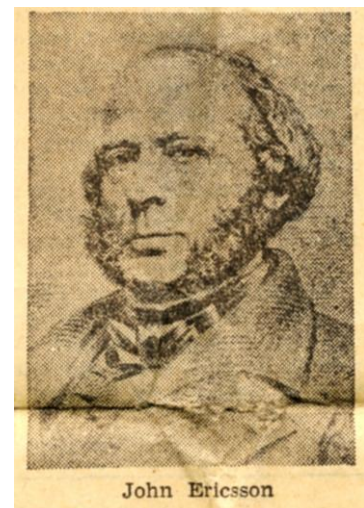
Trots alla ekonomiska bekymmer gav makarna Ericsson sina söner en god uppfostran. De fick sin första undervisning av en *gouvernant* och senare av J. O. Afzelius. 1811 utverkade fadern tillstånd för pojkarna att hjälpa till med ritarbeten på kanalbolagets ritkontor i Forsvik, där de särskilt undervisades i kart- och linearritning. Dessutom lyckades fadern få en

yngre präst att undervisa dem i franska. Han övertalade också den skicklige löjtnant Brandenburg att lära dem det moderna sättet att skugga och lavera mekaniska ritningar. Kapten J. Edström, som i nio månader hade studerat kanalbyggnadsteknik under ledning av Platens rådgivare Thomas Telford, kom en gång i sällskap med Brandenburg till Lövsäng och blev mycket förvånad, när han fick brödernas ritningar. Han förde dem till Platen själv. Kanalens byggherre blev förtjust i dem och ordnade plats för dem som elever vid kanalbyggnadskontoret i Tåtorp. Kapten Edström tog hand om dem och följde deras arbete på nära håll. Liksom alla kanalkontorets elever vid den tiden fick pojkarna praktisera på olika arbetsplatser. Nils fick under fyra somrar laga till murbruk, mura, utföra timmermans arbeten och dylikt. Edström tilldelade dem arbetsuppgifter efter deras anlag. John fick till att börja med staka ut väg, rita kartor osv.

Avancemang vid kanalbygget

När kommer bilden av pojken på pallen in i bilden. Eftersom Johan Ericsson var född 1803, bör han ha varit i åttaårsåldern, när han gjorde sina första försök att sköta ett avvägningssinstrument. Detta var antagligen inte mycket likt ett nutida sådant utan bestod sannolikt av en s, k. vattenväg. För att kunna avläsa någorlunda exakt med ett sådant enkelt redskap måste en man hålla ett märke vid instrumenthöjden på avvägningstången. Han flyttade märket tills nivellören sade stopp och ropade därefter ut sin avläsning i fot och delar av tum.

De som hade att göra med bröderna Ericsson vid kanalbygget kunde inte undgå att lägga märke till hur olika de var. Nils var ståtlig till växten,, ljuslagd och blåögd. John var mörk och hade ett snarast fult ansikte. Båda hade starka viljor, men Nils var en stor vän av ordning och reda, ett gott ämne till en blivande arbetsledare. De arbeten som han sattes till avsåg också att utbilda honom till arbetsledare. Johan var mera impulsiv och full av ideér men inte lika intresserad av detaljarbeten.

1818 blev bröderna Ericsson faderlösa, och samma år flyttade deras beskyddare Edström, och bröderna var hänvisade till att undervisa sig själva. Vid den tiden hade Nils prövat på många arbeten vid kanalen, men nu fick han anställning som nivellör vid kanalen. Platen utverkade hos Karl XIV Johan, att Nils blev inskriven som ingenjörsofficer utan att

avlägga vanlig examen. 1823 utnämndes han till underlöjtnant i Ingenjörskårens fortifikationsbrigad. 1824 blev han utsedd till arbetschef för en del av kanalbygget i östergötland, och 1828-1830 ledde han slutarbetet på kanalsträckan Asplången - Mem.

När denna sträcka var färdig, tog Nils avsked från Göta kanal. Hösten samma år blev han kapten i Flottans mekaniska kår, och samtidigt förordnades han till chef för västra kanaldistriktet. Han ägnade sig bl. a. åt byggandet av Säffle kanal, Karlstads hamn- och kanalbyggnad och Albrekssunds kanal. Han utförde också undersökningar för en tilltänkt kanal i norra Dalsland och med en undersökning som syftade till att sätta Klarälven i segelbart skick.

Det skulle bli alltför omständligt att skildra den betydelse som den äldre av bröderna Ericsson hade för Sveriges vattenvägar, men det bör nämnas att han 1847 blev överdirektör för byggandet av Saima kanal i Finland, hans svåraste vattenbyggnadsarbete.

Hur det gick till, då Nils Ericsson blev det svenska stambanenätets skapare, faller utom ramen för denna skildring.

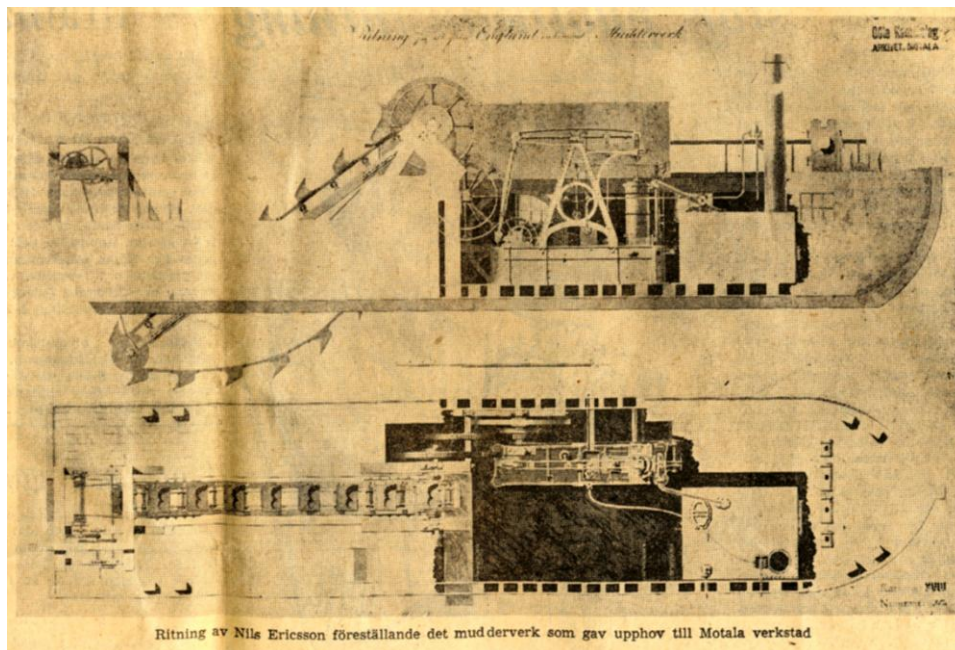
Men vi vill erinra om att Nils Ericssons erfarenheter och lärdomar från kanalbygget kom honom väl till pass i hans egenskap av järnvägsbyggare. Nils Ericsson hade börjat sin bana som nioårig elev. Han dog vid 68 års ålder efter ett liv av trägna självstudier och oavbrutet arbete. Då hette han inte längre Ericsson, ty när han dagen efter Karl XV:s kröning fick sitt friherrebrev, var hans namn lätt förändrat till Ericson med ett s, något som väckte broderns stora förtrytelse. Fastän denne vistades i England och Amerika större delen av sitt liv, bibehöll han sitt svenska namn oförändrat. Hade Nils Ericsson vistats i Amerika, så hade han kanske gjort likadant.

Thomas Telford, som Platen hade anlitat att granska Daniel af Thunbergs kanalförslag, och som hela livet förblev hans personlige vän, skrev en gång till Platen ett brev, i vilket han förutsade, att kanalbygget skulle bli en praktisk skola vars elever skulle spridas över hela landet. Han anade troligen inte, hur sannspådd han skulle bli. Nils Ericsons levnadshistoria är ett exempel, ett av de mest lysande, men det finns tusen andra,

Kanske John Ericsson var det största snillet bland alla kanalbyggets elever. Alla känner till, hur Johan själv tillverkade sina första ritinstrument: en passare av björksticker och knappnålar, dragstift en pincett, penslar av hår ur moderns muff. Just hans fallenhet för ritarbeten fångade kapten Edströms uppmärksamhet, och hela sitt långa liv var han enastående skicklig i att göra vackra ritningar. Sommaren 1815, vid tolv års ålder, fick han det hedrande uppdraget att göra praktritningar för kanalbolagets arkiv.

Sådana finns ännu kvar, och några prov visas också på utställningen i samband med kanalbolagets jubileum. Nils Ericsson ritade dock av det mudderverk som Platen hade köpt i England och som i själva verket blev begynnelsen till Motala Verkstad. På denna ritning ser man tydligt, att han hade tillgodogjort sig löjtnant Brandenburgs undervisning grundligt.

Vid kanalbygget fanns en tysk ingenjör A. Pentz som undervisade Johan Ericsson i planimetri och geometri. Johan praktiserade också som biträdande nivellör i närheten av Hajstorp. När Pentz övergick till lantmäteriet omkring 1820, dröjde det inte länge förrän Johan Ericsson följde hans exempel. Platen avrådde honom bestämt, men Johan var envis, och ingenting hjälpte. Han blev officer vid Jämtlands fältjägare, avlade lantmätarexamen och tog 1822 tjänst vid avvittringsverket i Jämtland. Hans bana som väg och vattenbyggare blev alltså kort, och hans arbete som uppfinnare i Amerika torde vara väl känt för de flesta.

Sannolikt lever än i dag en och annan gammal maskinarbetare som var med på den tiden, då Motala verkstad var stor leverantör av maskiner till John Ericssons företag i Amerika. Verkstaden liksom kanalen hade uppfyllt Telfords spådom och blivit en skola för ingenjörer och arbetare, vars skicklighet var känd ute i världen, men de mest berömda av alla som fått sin skolning vid något av kanalbyggets företag var de båda värmländska småpojarna vid kanalbygget.